

የአለት ላይ

ሥዕል

ከአባተ መንግሥቱ

የአለት ላይ ሥዕል (Rock Painting) ከሌላው ከፍለ ግለሰብ ይልቅ በአባተ ሪክ መብዛቱና ጥንታዊነቱ በአገራችንም በተለያዩ ሥፍራዎች ስለሚገኙ ስለሆነው ማንነት ለማወቅ ጆሮ እንድንሰጥ ይጋብዛል።

የአለት ላይ ሥዕል ምንድን ነው? በሰው ልጅ ታሪክ ውስጥ ምን ሥፍራ ይይዛል? ምን ለማወቅ ያስችላል? ምን ተጽዕኖ ይደርሳል? እነዚህንና የመሳሰሉ ጥያቄዎችን ለማስመልከት እነዚህን ልዩነቶች የሚገባን፤ የመጀመሪያውን የአይታ ጥበብ ሥራ ያቀረበው ሰው አፈጣጥሮ በአዲሱ ሳይንሳዊ ንቢብ እንደምን ይቀርባል?

የአለት ላይ ሥዕል የእደ ጥበብ ውጤት ከሆነው የሽክላ ሥራ ጭምር ቀዳሚና ስለሰው ልጅ ታሪክ መረጃ የሚሰጥ ሥራ ነው። በዋሻና በላዩ ለመሣል ምቹነት ያለው ሰፋፊ አለት በብዛት በሚገኝበት ሥፍራ፣ በመቅረጽ ጭምር ጥንታዊው ሰው የሠራው የእይታ ጥበብ ውጤት ይገኛል። በእርግጥ አለቱን በመፈልፈል ወይም በመቅረጽ ከተሠራው ይልቅ በአለቱ ላይ በቀለም የተሣለው ይበረክታል።

የአለት ላይ ሥዕሉ የሚገኘው በዋሻ የውስጥ ግርግጽና በአለት በስተጀርባ ነው። ሥዕሉ ከዝናምና ከፀሐይ ጥቃት ተርፎ እያሌ ምእተ ዓመት ዘልቆ እስከዘመናችን የቆየልንም ከዚህ ከተሳለበት ሥፍራ የተነሣ ነው። ምንም እንኳን ዘመን የቀደመ ቀለሙንና በክፈለም ቅርጹን የለወጠው ቢሆንም የአለት ላይ ሥዕል እስከዛሬም ድረስ የተመልካችን ዓይን የሚማርክ ሆኖ ይገኛል። የአለት ላይ ሥዕል ከፈጠራ ውጤትነቱ ሌላ የቀደመውን ሰው ሥልጣኔና ታሪክ ለማሟያዝያ፣ ግንቦት፣ ሰኔ 1983

ወቅ እጅግ የሚረዳ ቅርስ ነው።

የአለት ላይ ሥዕል መሠራት የጀመረ በትን ዘመን በትክክል ለመናገር ያዳግታል። ዘመን “የድንጋይ ዘመን” በአፍሪካም ሆነ በሌላው ከፍለተ ግለሰብ ይህ ሥራ የቀረበበት አይነተኛ ጊዜ መሆኑ ይታወቃል።

በአፍሪካ የአለት ላይ ሥዕል በሦስቱ ዋና ዋና የድንጋይ ዘመን ወቅት የተሠራ ነው። ጉልደፍደፍ ያለውና በቅርጹም ጠንካራ መሥመር በመጠቀም ማለትም በአሮጌው የድንጋይ ዘመን የተሣለው 45ሺ ዓመት አስቆጥሯል።

በሁለተኛ ደረጃ የሚመደበው የሚሣለውን አካል ቅርጽ የተሻለ አሟልተ የያዘ፣ በጠንካራ ድፍን መሥመር ብቻ ሳይሆን ንጠብጣብንና ላላ ያለ መሥመርም ጭምር በመጠቀም የተሠራው በመካከለኛው የድንጋይ ዘመን፣ ማለትም እስካለፈው 7ሺ ዓመት የተሠራው ነው።

በሦስተኛ ደረጃ የሚመደበው በአዲሱ የድንጋይ ዘመን፣ ማለትም ከዛሬ 7ሺ—1ሺ500 ዓመት ቀደም ሲል በነበረው ወቅት ውስጥ የተሠራ ነው። ይኸኛው አካል ረቀቅና ስታይላይዝ ተደርጎ የሚቀርብበት ሥዕሉን በእንድ ቀለም ብቻ ከመጨረስ ይልቅ የተለያዩ ቀለም መጠቀም የሚታይበት ነው።

የአለት ላይ ሥዕል እስካለፈው እንደ ምእተ ዓመት በዘላንና በከብት እርቢ ሕዝብ ሲሠራ ቆይቷል። እስከ 21ኛው ዘመን ድረስም የአለት ላይ ሥዕሎችን የሚሠሩ ሕዝቦች እንዳሉ ይገመታል።

በአለት ላይ ሥዕል ዋነኛ አካላት ሰውና እንስሳት ናቸው። በእርግጥ

እንደ ዚምባብዌ ባሉ አገሮች የሚገኘው የአለት ላይ ሥዕል ተክልን፣ ዛፍን፣ ወንዝን የመሳሰሉ አካላትን እክሎ በጉልህ ያቀርባል። ለዚህም ምክንያቱ ለአለት ላይ ሥዕል ምቹ የተፈጥሮ ዋሻና አለት በብዛት በሚገኝበት አካባቢ የመልክል ምድር ገጽታ የሚያሳይ የአለት ላይ ሥዕልም በመሣሉ ነው።

የአለት ላይ ሥዕል በአመዛኙ፣ በቀይ፣ በብጫና በቡኒ ቀለማት ቢቀርብም እንደ አካል በእንድ አይነት ቀለም ይጨረሳል። ግን በተለይ በኋለኛው የድንጋይ ዘመን ወቅት እንደ የሥዕል ድርሰት በተለያዩ ቀለም ይሠራ ነበር። የአለት ላይ ሥዕል በምን ዘዴ ይሣል እንደነበር እስከዛሬም በውል አይታወቅም።

እኒያ ጥንታዊ ሠዓሊዎች አፈር በማንጠር ቀለማትን የማዘጋጀት ጥበብ እንደነበራቸው ሲታወቅ፣ የእንስሳትን ፀጉር እንደብሩሽ፣ ጠፍጣፋ ድንጋይ እንደ ቀለም ማደባለቂያ ሰሌዳ (ፓሌት) ይገለገሉ ነበር። ሠዓሊዎቹ የተመለከቱትን በሥዕል የማሥፈር ተስጥእም ቀላል አልነበረም። ይህን ለማለት የሚያበቃን፣ በአለት ላይ ከተሣለው የእንስሳትና የተክል ዓይነት ውስጥ እንዳንዶቹን (ዛሬም ከምድር ገጽ ካልጠፉት ጭምር) በስም ለይቶ ለመግለጽ ስለእንስሳትና ስለተክሎች ዓይነት ከተራው ሰው የላቀ የባለሙያ ዕውቀት መሻቱ ነው።

የአለት ላይ ሥዕል ይዘት በየተሣሉበት ዘመን ይኖር የነበረውን ንብረተሰብ ማንነት ያንፀባርቃል። በአሮጌው የድንጋይ ዘመን የተሣለው የአለት ላይ ሥዕል

እድንን ጥራጥራ ለቀጣን ፡ በግርድፋም በሆነ ፡ ለመገልጽ ይሞክራል ። ሰው በእርሻ መታዳደር በጀመረበት ዘመኑ ለኛው የድንጋይ ዘመን የተገለጸው የእርሻ ሕይወትን የሚያሳይ የቤት እንስሳ ቅና ዝናብ ለሰው ወሳኝ መሆኑን የሚጠቁም ። ሕሳብ የተገለጸበት ነው ። ሆኖም በዚሁ ወቅት የተገለጸውም በሆነ በቀድመው ዘመን ይቀርብ የነበረ እንደ ቀስት ያለ የእድን መግረፍን ጨምሮ ማቅረቡ አልቀረም ። እያደር የአለት ላይ ሥዕል የዘመኑ ሰው እመልካከት ፡ ተፈጥሮን እንደምን እንደሚመለከታት እምነቱና ፍልስፍናው ጭምር የሚንፀባረቅበት ሆነ ።

ጥንታዊው ሰው በተለያዩ የሥነ ቃል ሀብቱ የሚገልጽውን ለሳብ በአለት ላይ

ሥዕሉም ያቀርበው ነበር ። በሥነ ቃል ውስጥ የሚገኘውን ፡ የበግላት አከባበር ፡ አማልክቱንና ስለእነርሱ ያለውን አስተያየት ፡ ... የጥንቱ ወግል በአለት ላይ ሥዕል ያንጸባርቅ ነበር ። በሌላ አካባቢ የአለት ላይ ሥዕል ይዘት በተለያዩ ሥነ ቃላት ውስጥ ይገኛል ። ለአብነት ለሥዕል መሠረት ከሚሆነው ሥነ ቃል ውስጥ አንዱ የዚህምባብዌ አፈታሪክ በ'ዝናም' ላይ ያተኩራል ።

በጥንት ዘመን ለአንድ ዓመት ያሽል በአገር ዝናም ሳይጥል ስለቀረ ፡ ችግሩን ለማቃለል ለዝናም አምላክ መሥዋዕት እንዲቀርብ የአገሩ ዐዋቂ ለአገሩ ንጉሥ ይነግረዋል ። ዐዋቂው "እንዲት የደረሰች የንጉሥ ልጅ ለመሥዋዕት መቅረብ አለባት ። እርሷም ንጹህና ወንድ የማታ

ውት ልጃገረድ እንድትሆን" ይላል ። ንጉሡ ንግሥቱቱን ጠርቶ "ከልጆቻችን ውስጥ ንጹህ የሆነችና ለመሥዋዕት ነት የምትቀርብ የደረሰች ልጃገረድ ፈልጊ" ይላታል ። ንግሥቱቱ እንደታዘዘችው ሴት ልጇዋን ከሰበሰበች በኋላ "ከእናንተ ውስጥ ንፁህ የሆነችና ወንድ የማታውት ልጅ የትኛዋ ናት?" ስትል ጠየቀቻቸው ። ልጇዋ በእናታቸው ንግግር እየሳቁ በአንድነት እንዲህ አሏት ፡ "የንጉሥ ልጆች ብንሆንም ማንኛዋም ሴት የምታደርገውን እናደርጋለን ፡ ማንኛዋም ሴት እንደምትኖረው እንኖራለን" በዚህ ወቅት ንግሥቱቱ ልጇዋን ምንጣፍ ላይ አስተኝታ እንድ በአንድ መረመረቻቸው ። ሆኖም እንዲቷም ልጅ ወንድ የማታውት ሆና አልተገኘችም ።

ንግሥቱቱ ወደ ንጉሡ ዘንድ ሂደው "ንጉሥ ሆይ! ከደረሱት ሴት ልጆቻችን ውስጥ ወንድ ያለወቀች የለችም" አለችው ። ንጉሡ ዐዋቂዎቹን አስጠርቶ "ከሴት ልጆቹ ውስጥ አንዲቷም ንጹህ ሆና አልተገኘችም ። ስለዚህ አሁን ምን ማድረግ እንደሚኖርብኝ ንገሩኝ" አላቸው ። እነርሱም እንዲህ ሲሉ መለሱለት ፡ "ንጉሥ ሆይ! ለዝናም አምላክ መሥዋዕት መቅረቡ የግድ ነው ። ከደረሱት ልጃገረድ ልጆቻቸው ውስጥ ወንድ ያለወቀች ማግኘት ካልተቻለ እንድ አማራጭ አለ ። ይኸውም ለዐቅመ ሒዋን ካልደረሱት ልጆቻቸው ውስጥ ከፍ የምትለውን ለመሥዋዕትነት ማዘጋጀት ነው ። ይህችም ልጅ ለዐቅመ ሒዋን እስከትደርስ ድረስ በመሥዋዕትነት በምትቀርብበት ሥፍራ ማንም እንዳይደርስባት እየተጠበቀች ታድጋለች ። እንደ ደንቡ የደረሰች ልጃገረድ ስትሆን መሥዋዕት ትደረጋለች ።"

ንጉሡ ንግሥቱቱን ጠርቶ "ለዐቅመ ሒዋን ካልደረሱት ልጆቻችን ውስጥ ከፍ የምትለውንና ንፁህን ምረጧ" አላት ። ንግሥቱቱም በታዘዘችው መሠረት እንደኛዋን ልጇን ለመሥዋዕት መረጠች ። ልጅቱ ጡቶደ ንፍ ማጉጥ ጉጥ ያልጀመሩ ልጃገረድ ነበረች ።

ትንሿ ልጃገረድ ወደ መሠዊያው ሥፍራ ተወሰደች ። የመሥዋዕቱ

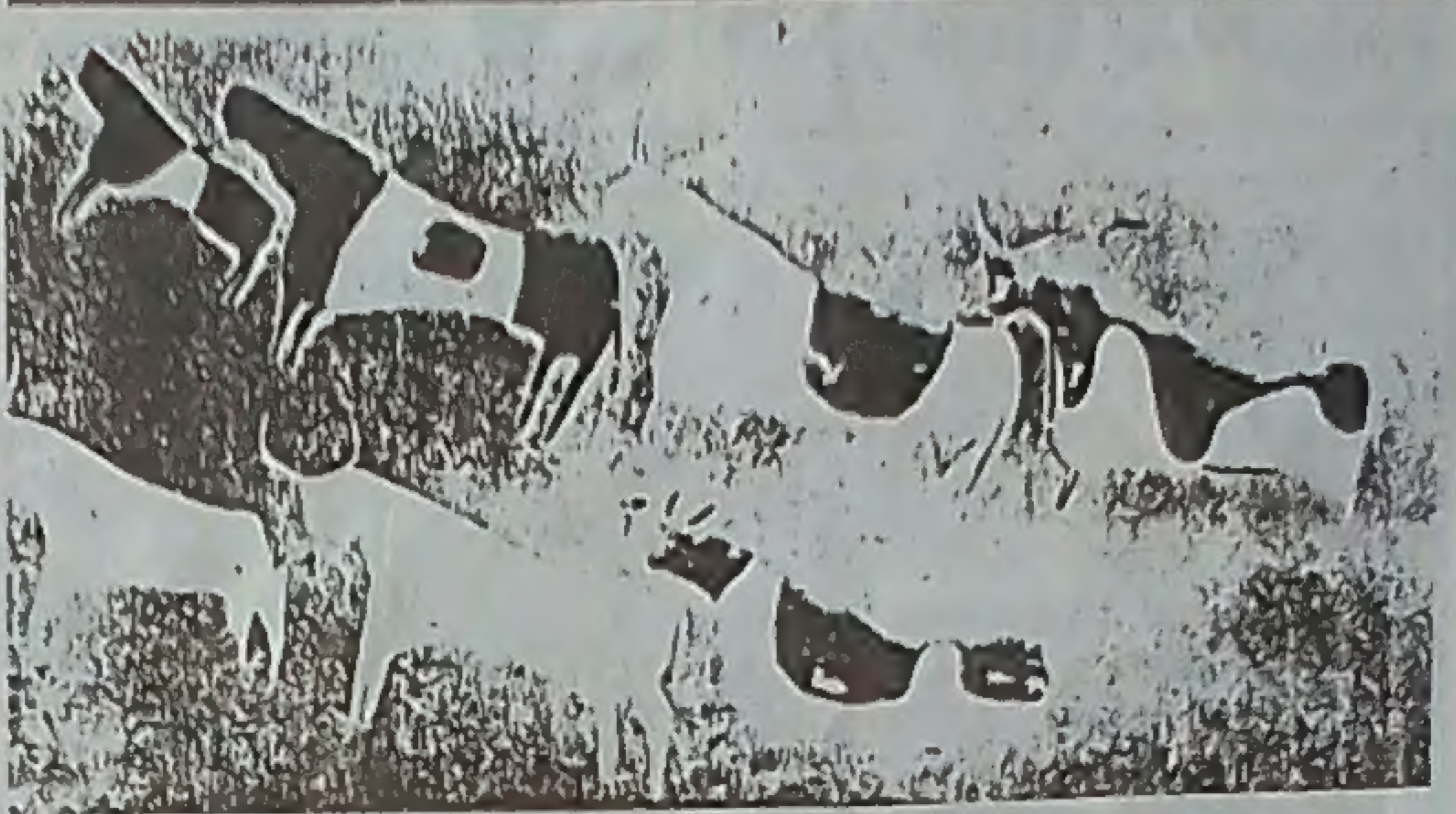
3.5 ሚሊዮን ዓመታት ስድሚያ ያለው የድንቅነሽ (ሱሲ) ቅሪት አካል

ሥፍራ ከብ ፣ ከድንጋይ የተሠራና የድንጋይ በር ያለው ጉተራ መሳይ ቤት ነበር ። ከዚህ ግዙፍ የድንጋይ ቤት መካከል የምስጥ ኩይሳ አለ ። ከዚያ የምስጥ ኩይሳ ላይ ደግሞ ትልቅ ዛፍ ይገኛል ። ልጅቱ ወደ መሠዊያው ከፍል ከገባች በኋላ የድንጋይ በር ተዘጋባት ። በዚህ በኋላ በየዕለቱ እንደዚህ ውሃና ምግብ ይወስዳሉት ጀምሮ ። ሆኖም ምግቡን የሚያቀብሏት በግርግዳ ቁል ቁል እያወረዱላት እንጂ በእካል ፊት ለፊት እያገኛት አልነበረም ። ዐዋቂዎቹ መሥዋዕት የምትሆነውን ልጅ ማንም ሰው በእካል እንዳይቀርባት እዘው ስለነ በር ልጅቱ ከማንም ጋር ፊትለፊት አትገናኝም ነበር ።

ልጅቱ መሥዋዕት በምትሆንበት ሥፍራ ሆኖ ታድግ ነበር ። ጡቷ እስኪያ ጉጠጉጥና ለዐቅመ ሖዋን እስከትደርስ ሁለት ዓመት ፈጀ ። በእዚህ ሁለት ዓመት ውስጥ በእገሩ ጠብታ ዝናብ አልወረደም ። ከብቶች ሁሉ አለቁ ። ብዙ ሰዎች ሞቱ ። ወንዞች ደረቁ ። የተዘራው መዘነ ።

ልጅቱ ለዐቅመ ሖዋን እንደደረሰች፣ ዐዋቂዎች ወደ ንጉሡ ሄደው እንዲህ አሉት ፡- “ልጅቱ እሁን መሥዋዕት ልትደረግ ትችላለች ፣ ለዐቅመ ሖዋን የደረሰች ንፁህ ልጃገረድ ሆናለች።” ንጉሡም ሕዝቡ እንዲሰበሰብ አስነገረ ። ሕዝቡም መሥዋዕቱ በሚቀርብበት ሥፍራ ተገኘ ። ልጃገረዱ የምትገኝ በት ጉተራ መሰል ቤት የድንጋይ መዝ ጊያ ተከፈተ ። ንጉሡን ከሚያማክሩት ዐዋቂዎች ውስጥ ዋነኛው ሰው ፣ ትልቁ ዛፍ ከበቀለበት ኩይሳ ሥር ጉድጓድ ከቆፈረ በኋላ የምትሠዋውን ልጃገረድ በማረን ገደላት ። ሕዝቡ መሥዋዕቱ በሚቀርብበት ሥፍራ ከሪያ ከብ ሠርቶ ይደንስና ይጨፍር ጀመር ። ዐዋቂው እፍኖ የገደላትን ልጃገረድ ወደ ትልቁ ዛፍ ሥር አስጠግቶ በቆፈረው ጉድጓድ ውስጥ ቀበራት ። ከዚያም ዐዋቂዎቹ ፣ ሕዝቡ ቀረብ ብሎ ሥርዓቱ በትከክል መፈጸሙን እንዲመለከት አደረጉ ። የተሰበሰበው ሕዝብ በደስታ ተወጦ በመሥዋዕቱ ሥፍራ ጭፈራውን ቀጠለ።

ሚያዝያ ፣ ግንቦት ፣ ሰኔ 1983

በቃርራ እካባቢ በሚገኝ ዋሻ ውስጥ የተሣለ ከደቡብ ዐረቢያ ወደ እገራችን የገቡ ከብት እርቢ ለማውያን ነገዶች እንደሣሉት ይገመታል

መሥዋዕት የተደረገችው ልጅ በት ልቁ ዛፍ ሥር እንደተቀበረች የዛቱ ቁመት ሽቅብ ይወጣ ጀመር ። ያ ዛፍ ሌሊቱን ሙሉ በእስገራሚ ፍጥነት ማደጉን ቀጠለ ። ሕዝቡም ሌሊቱን ሙሉ ያለማቋረጥ ጨፈረ ። በመሠዊያው ሥፍራ ከምስጥ ኩይሳው መካከል የበቀ ለው ያ ዛፍ በሦስት ቀን በእስደናቂ ሁኔታ አደገ። ሕዝቡም ያለማቋረጥ ሦስት ተከታታይ ቀናት ጨፈረ ። በሦስ ተኛው ዕለት ገጋት ላይ የዛቱ ቅርጫፍ ሰማይ ነካ ። በዚሁ ዕለት አጥቢያ ለመጀመሪያ ጊዜ ጠፍታ የነበረችው የገጋት ኮከብ ታየች። የዛቱ ቅርንጫፍ ሰማይን ከመንከቱም በላይ ወደጉንም እየሰፋ ሰማይን በመላ ጋረደው ። ምሽት ላይ ከዋከብትና ጨረቃ ሰማይን ከዳር እስከዳር ነክቶ በሸፈነው የዛቱ ቅርንጫፍ ተጋረዱ ። ቀጥሎ ታላቅ ነፋስ ሆነ። በዚህ ወቅት የዛቱ ቅርንጫፍ ወደ ደመና ተለወጠ ። ዝናብም ይዘንብ ጀመር ። ለሠላላ ተከታታይ ቀናት ያለ ማቋረጥ ዘነመ ።

ይህን አፈታሪክ ያቀረብነው ፣ በአ ለት ላይ ሥዕል የሚቀርበው ነገር ይዘት በጥንቱ ሰው ሥነቃል ውስጥም ዓይነ ተኛ ሐሳብ በመሆኑና በአለት ላይ ሥዕል የሚቀርበው ዓይነተኛ ጉዳይ በሥነቃሉ ውስጥ የሚገኝ መሆኑን በም ሳሌ ለማቅረብ ያሽል ነው ።

በእፍሪካ ቀደምት የሥነ ጥበብ ቅርሶ ችና ባህል ላይ ጠለቅ ያለ ጥናት ያደረ ገው ጀርመናዊው ሊዎ ፍርቢኑስ ፣ የእፍሪካን የአለት ላይ ሥዕል በመተን ተን እስተያየቱን ሰጥቷል ።

እንደዚህ ሰው ትንተና ፣ የአለት ላይ ሥዕል የመጠን ሕግጋት ትኩረት እይደ ረግባቸውም ። ይህን ሲል ግን ፣ ሆን ተብሎ እንደሚጋኝን ሳያስገነዝበን እላለ ፈም ። ለምሳሌ ያሽል አፈታሪክ የሚነገ ረላቸው ፍጡራን ፣ ንጉሦች ፣ ... በአለት ላይ ሥዕል ሲቀርቡ ከሌሎቹ የሥዕሉ አካላት እጅግ ጉላ ተደርገው የሚሣሉት (ወደ ገጽ 29 ዙሪያ)

የአለት ላይ...

(ከገጽ 15 የዞረ)

ሆን ተብለው ነው = እንደ ንጉሥ በአጠገቡ ከሚገኝ ትልቅ ዛፍ ይበልጥ ገዢ መሣሉ ከያረው ሐሳቡን ለመግለጽ ሆን ብሎ የሚያደርገው እንጂ የመጠንን ሕግጋት ባለግወቁ አይደለም =

የአለት ላይ ሥዕል በዛሬውም የሥነ ጥበብ መሥረርት ተመዝና ይበጅ የሚሰኝባቸው ጉኖች አሉት = በአለት ላይ ሥዕሎች ውስጥ የሚገኝ አካል አንዱ ከሌላው በአንቅስቃሴ፣ በቅንጅት፣ ... ተጣጥሞና በጥሩ ቅንብር መገኘቱ የተለመደ ነው = ቀደም ሲል የተጠቀሰው የአለት ላይ ሥዕል ዚምባብዌ ውስጥ ሩሳፒ በተሰኘ ሥፍራ የሚገኝ ሲሆን፣ ከላይ የሚታየው ምሥል የነገሥ አስከሬን ነው = ከታች ያለው ደግሞ ሰዎች፣ እንስሳት፣ የቤት ቁሳቁሶች፣ ፍራፍረዎችና ሌሎች የተለያዩ አካላትን የሚያሳይ ድርሰት ነው =

ለታሪክ መረጃነት፣ የዋንቱን ሰው ባህልና አኗኗር ለግወቅ የሚረዳና ዛሬም

ሚያዝያ፣ ግንቦት፣ ሰኔ 1983

ሲሆን እንደ ጥበብ ውጤትነቱ ለዘመናችን ሰው የአይታ ጥበብ ፍላጎት እርካታ የሚለግሥ የአለት ላይ ሥዕል በአሀጉራችን በብዛት ይገኛል ።

የሰሜን አፍሪካና ሠሀራ አካባቢ የቤት እንስሳትን ማላማድና እርሻ ከመጀመሩ አስቀድሞ ባለው መቅት የአለት ላይ ሠዕል መሣል የተጀመረባቸው እካባቢዎች ነበሩ ። ይህም ዘመን ቢያንስ ከሰባት ሺህ ዓመት በፊት የነበረው ነው =

በናይጄሪያና ሞሪታኒያ የአለት ላይ ሥዕል ቀለል ባለ አቀራረቡ ለየት ይላል። በአፍሪካ ቀንድ አካባቢ የተገኘው የአለት ላይ ሥዕል ከመካከለኛ የደንጋይ ዘመን አንሥተ የተሠራ ነው ። ከምሥራቅና ከመካከለኛው የአፍሪካ አገሮች ውስጥ ታንዛኒያ በቦርካታ ሥፍራ የአለት ላይ ሥዕልን በማስመዝገብ ረገድ የገላ ድርሻ አላት ። በታንዛኒያ የአለት ላይ ሥዕል ከአንድ ሺህ ሥፍራ በላይ ተሥሎ ተገኝቷል ።

ይቡብ አፍሪካ የአለት ላይ ሥዕል በብዛት የተገኘባት ሌላዋ አገር ናት ።

በደቡብ አፍሪካ ሪፐብሊክ ከ2ሺህ በላይ በሚሆን ሥፍራ የአለት ላይ ሥዕል ተገኝቷል ።

በርካታ የአለት ላይ ሥዕል ካልተገኘ ባቸው አገሮች ውስጥ ማላዊ፣ በምሳሌነት ልትጠቀስ ትችላላችሁ ። ለአለት ላይ ሥዕል መገኘት ምክንያት ዋነኛው የአለትና የተፈጥሮ መጠለያ በብዛት መገኘት ነው ። ታንዛኒያንና ዚምባብዌን በመሳሰሉ ለአለት ላይ ሥዕል ምቹ አለትና ዋሻ በብዛት በሚገኝባቸው አገሮች አያሌ የአለት ላይ ሥዕል ይገኛል ። እንደማላዊ ባለው አካባቢ ደግሞ የለም ።

ከሌላ አካባቢ በመጣ ሕዝብ አማካይነት አያሌ የአለት ላይ ሥዕል ከተሠራባቸው አገሮች ዛምቢያ በምሳሌነት ትጠቀሳሉ ።

ኢትዮጵያ ለሥዕል አመቺ አለትና ዋሻ በብዛት የሚገኝባት አገር በመሆኗ የአለት ላይ ሥዕል በተለያዩ አካባቢ ይታይ ባታል ።

ከልደት ከርስቶስ በፊት ሺህ ዓመታት ያስቆጠረ የአለት ላይ ሥዕል በአገ

ፊት አለ ። የጥንታዊ ሰው ማንነት የሚገልጹት ፣ ለታሪክ ትልቅ መረጃና የእገርም ቅርስ የሆኑት ፣ ከዚህም በላይ እስከመኖራቸው ድረስ ሥነ ጥበባዊ ዋጋ ቸውን ያላጡት የአለት ላይ ሥዕልዎችን ምን እንደሆኑና ምን ገጽታ እንዳላቸው መገንዘብ ይገባል ።

በሥልጣኔ ቀደምት ከሆኑት አገሮች አንዱ ሊትዮጵያ ፣ የአይታ ጥበብ ጀማሪ ለሆነው የአለት ላይ ሥዕልም ባዕድ አይደለችም ። ሆኖም በእገራቱ የሚገኘው የአለት ላይ ሥዕል ፣ በስፋት አልተዳሰሰም ።

በሊትዮጵያ ስለሚገኘው የአለት ላይ ሥዕል ማጥናት የጀመሩት ፒ.ሊ.ፍ.ላዛ ሊስ እና ለር. ቻምባርድ ናቸው ። እነዚህ የክርስቶስ ዘመን ምሁራን ለመጀመሪያ ጊዜ በ1920ዎቹ በሐረርጌ ውስጥ በአንዳንድ ሥፍራ የአለት ላይ ሥዕል አግኝተዋል ።

ከዚህ በኋላ በመስኩ የተሰለፉ ተመራማሪዎች በተለያዩ ወቅት በማጥናት ውጤት እስከመዝገቡዋል ።

ሊትዮጵያ ውስጥ የሚገኘው የአለት ላይ ሥዕል በአብዛኛው አለቱን በመፈለግ ሳይሆን አለቱን እንደሰለፈ በመጠቀም በላይ ቀለም በመቀባት የተሣለ ነው።

ብዛቱ በውል ባይታወቅም በሊትዮጵያ ውስጥ በተለያዩ ቦታ የአለት ላይ ሥዕል ተገኝቷል ። ይህም ማለት ፡ ከኤርትራ እስከ ሲዳሞ ፣ እንዲሁም በምሥራቅና በሌላም የእገራቱ የተለያዩ አካባቢ የአለት ላይ ሥዕል ተገኝቷል ።

በ1973 ሐረር ውስጥ የተገኘውን የአለት ላይ ሥዕል ለአብነት እንመልከት ፡-

ሐረር ውስጥ ላጋ ጋፍራ አካባቢ ሰርቪሲክ ፓውል እና ብረዩካ መፒር በ1973 የአለት ላይ ሥዕል አግኝተዋል። የአለት ላይ ሥዕል እስከ ስድሳ ሚትር በሚሰፋ አለትና ዋሻ ላይ ተሥሎ እንደመገኘቱ በላጋ ጋፍራ የሚገኘው የአለት ላይ ሥዕል ዝርዝር እንሆን-

በሥዕል 1- ትልቅ ቀንድ ያላት የምታጠባ ላም ጉላ ብላ ትታያለች

በሥዕል 2- ምንነቱን በውል ለመለየት በያዳግትም ጂኦሜትሪያዊ ቅርጽ

የያዘ ውንድ አካል ይታያል ።

በሥዕል 3- በፊ መመል ውለት እንስሳትና ሌሎች ውለት አካላት ጉላ ብለው ይታያሉ ። እንዲሁ እያለ ፡-

በሥዕል 7- በጉዞን ከሌሎች አካ

ከ2ኛው ምእተ ዓለም ቀደም ያለ እንደሆነ ይታሰባል ። ለዚህ ግምት መመሪት የሚሆነው በሥዕሉ በተለያዩም በሥዕል ሰባት ላይ የሚገኙት ባለ ላት በጉዞ በተጠቀሰው ዘመን ጉዕሉ በሚገኝበት

ከላይ የገጥሞ እስከፊን ፣ ከሥራ ብዛት ያለው ሰው ፣ እንስሳ ፣ ቁሳቁስ ፣ ፍራፍሬና ሌሎች የተለያዩ ነገሮች

ላት ጋር እንመለከታለን ። በዚህ ዓይነት ሐረር ውስጥ ላጋ ጋፍራ አካባቢ የተገኘው የአለት ላይ ሥዕል በዓሥራ አንድ ክፍል ተመድቦ ይገኛል ።

ሥዕሉ እንደ ከሌላው በተለያዩ ርቀት ላይ ሲገኝ በአንድ ቁጥር ሥዕል ላይ ከአንድ በላይ አካላት ይገኙበታል ። በዓሥራ አንድ ቁጥር የተለየው የአለት ላይ ሥዕል በአንድ ዘመን እንደተሣለ እንደሆነ ይገመታል ። ይህም ዘመን

አካባቢ ይኖሩ የነበሩ መሆናቸው ነው ። በሊትዮጵያ የሚገኘው የአለት ላይ ሥዕል በአልጀሪያና በሊ.ቢ.ያ ከሚገኘው የአለት ላይ ሥዕል ጋር ያለው ተመሳሳይነት የጉላ ነው ።

በአለት ላይ ከብቶችን መግል የተጀመረው በ3ኛው ምእተ ዓለም ሲሆን ፡ ለዚህም ምክንያቱ በሊ.ቢ.ያ በረሃማ አካባቢ ይኖር የነበረ ሕዝብ ወደ ሊትዮጵያ (ወደ ገጽ 32 ዘጸል)

የአለት ላይ ...

(ከገጽ 30 የበረ)

በመሰደዱ እንደሆነ ይገመታል ።

ከደቡብ ዓረቢያ በሺ ምእተ ዓለም ወደ ሊትዮጵያ የፈለሰ ሕዝብ በበግ እርቢነቱ የታወቀ ሲሆን ይህ ሕዝብ በተጠቀሰው ዘመን እንሰላት ፡ በተለይም የበግ ሥዕል በአለት ላይ ጉልቶ እንዲሣል ምክንያት እንደሆነ ይገመታል ።

የአለት ላይ ሥዕል የእዚያን ከእያሉ ዘመናት በፊት ይኖሩ የነበሩ ወገኖች ባህልና እኗሪና ቀርጾ በመያዝ ለታሪክና ለባህል እጥኝዎች ከፍ ያለ መረጃ ያስገኛል ። ከዚህም ባሻገር ለእይታ ጥበብ እስተዋጽኦ ሊያበረክት ሲችል በዘመኑ ዕውቀት ያብረው ቢቀርቡ ለእይታ ጥበብ መነሻ የመሆናቸውን ያሻል ይህን የጥበብ መስክ ለግራመድ የሚያበረክቱት ድርሻ አላቸው ።

የአለት ላይ ሥዕል እንዴት ጥንታዊ የጥበብ ሥራ ሊሆን ቻለ? እፍሪካ እንዴት የዚሁ ጥበብ መነሻ እምብርት መሆን ቻለች? የሚል ጥያቄ ወደ ለእምሯችን መምጣቱ አይቀርም ። ለዚህ መልስ ፡ እፍሪካ የመጀመሪያው ሰብአዊ ፍጡር መነሻ በመሆኗ እንደሆነና ይህም ከሳይንሳዊ አስተሳሰብ አኳያ ስለሰው አፈጣጠር በሚቀርበው ነቢብ መሠረት ነው ።

በምድራችን ላይ ሕይወት ያለው ፍጡር መኖር የጀመረው ከብዙ መቶ ሚሊዮን ዓመት እስቀድሞ ሲሆን ፡ ከፍተኛ የእንስሳት ዝርያዎች ደግሞ ከ60 ሚሊዮን ዓመት ወዲህ ተከሥተዋል ። ጂኦሎጂስቶች “አሊጉሲን” ብለው በሚጠሩት 40 ሚሊዮን ዓመት የሰውና የጣዛ ዝርያ “ሊሙር” ከሚባል ዝርያ ተለየ ። ከዛሬ 30 ሚሊዮን ዓመት በፊት ደግሞ ሰው የተገኘበት የእንስሳት ዘር ግንድ ከሌላው ዝርያ መለየት ጀመረ ። ከዛሬ 15 ሚሊዮን ዓመት በፊት የሰው ዘር ግንድ በአዝጋሚ እድገት የመጀመሪያውን ቅድመ ሰው ዝርያ “ሆሚኒድ” (Hominid) አስገኘ ። ይህ ዝርያ ከ10 ሚሊዮን እስከ 4 ሚሊዮን ዓመት በፊት ወደተከታዩ

ከፍተኛ የሰው መገኛ ዝርያ ተሸጋገረ ። ከ 4 ሚሊዮን እስከ 2 ሚሊዮን ዓመት እስቀድሞ በነበረው ዘመን “ኦስትራሎፒኒድስ” የተሰኘ ዝርያ በእፍሪካ ይኖር ነበር ። ለዚህ ዝርያ ዕውቅ የሆነው ምሳሌ በ1974 በአገራችን ይገኛል ጀዛንሰን በተባሉ እርኪዮሎጂስት የተገኘችው የድንቅነሽ (ሉሲ) ቅሪት አካል ነው ። 3.5 ሚሊዮን ዓመት ዕድሜ ያለው የድንቅነሽ (ሉሲ) ቅሪት አካልም ሆነ ዝርያዋ “ኦውስትራሎፒኒድስ” የሰው መገኛ ቅርብ ግንድ መሆኑ የሚነገረው ።

1. በሁለት እግሩ የሚራመድ በመሆኑ ፤

2. በአደንና ፍራፍሬ ለቀማ ይኖር ስለነበር ፤

3. መኖሪያው ከእርሱ ቀደምት እንደነበረው በዛፍ ላይ ሳይሆን በሳር በተሸፈነ ሜዳ ላይ በመሆኑ

4. ቁመቱ ከ3.5 ሜትር እስከ 5 ሜትር የሚደርስና ቀና ያለ በመሆኑ ነው ። ይህ ዝርያ ከጠፋ በኋላ “ሆሞ ሳፒንስ ሳፒየንስ” (Homo Sapiens Sapiens) የተሰኘው ከዛሬ 150 ሺ ዓመት እስቀድሞ በእፍሪካ ይኖር ነበር ። በዓሥር ሺህ በሚቆጠር ቀረብ ባለው ዘመን ከእፍሪካ በመነሣት በሰፊው ተሠራጭቶ ህልውናውን ባዘለቀ “ሆሞ ሳፒንስ” (የሚያስብ ሰው) ከተሰኘ ዝርያ የዘመናችን ሰው ዝርያ እንደተገኘ ሳይንሳዊው ነቢብ ያስረዳል ።

የመጀመሪያውን ከድንጋይ የተሠራ ማምረቻ በእጁ ያበጀው ፍጡር የሰው ቀጥተኛ መገኛ መሆኑ ሲነገር ፡ እፍሪካ ደግሞ የዚያ ዝርያ መብቀያ ናት ። ይህ ሁኔታም በበኩሉ አህጉሪቷን የመጀመሪያው የጥበብ ውጤት የሆነው የአለት ላይ ሥዕል እምብርት ለመሆን አብቅቷታል ።

ከሰው ልጅ የሥዕል ሥራ ቀደምት የአለት ላይ ሥዕል ሲሆን እፍሪካ በዚህ ቅርስ በቀዳሚነት ትታወቅበታለች ። በሳይንሳዊው ነቢብ መሠረት ይህችው ከፍለ ዓለም የመጀመሪያው የሰው ዘር መገኛ ምድር መሆኗ ፤ የተጠቀሰውን አካባቢ ዕውነትነት ያሳያል ። ከ14 ሚሊዮን ዓመት አዝጋሚ ለውጥ በኋላ የመጀመሪያውን የድንጋይ መሣሪያ ያበጀው ፍጡር በእፍሪካ ውስጥ ኖሮ በዚህችው ምድር ጠፍቷል ። ከ10ሺ ዓመት ወዲህ ከፍተኛ የእድገት ደረጃ ላይ የደረሰው የሞላፒንና የዘመናዊው ሰብአዊ ፍጡር መነሻ ሰው በእፍሪካ ምድር ተገኝቶ በመላዋ ዓለም ውስጥ መኖር መጀመሩ ይነገራል ።

45 ሺ ዓመት ወደኋላ መለስ ብለን በምናገኘው በለፎጊው የድንጋይ ዘመን ግድም መሣል የተጀመረው የአለት ላይ ሥዕል 1ሺ500 ዓመት እስካስቆጠረው ለዲሱ የድንጋይ ዘመን ተሠርተዋል ። ይህ ቢባልም የአለት ላይ ሥዕል አስካለፈው ምእተ ዓመት ሲሠራ መቆየቱንና ዛሬም በከብት እርቢና በዘላን ጉላዎች በመሠራት ላይ እንደሚገኝ ይታወቃል ። የአለት ላይ ሥዕል እንደጥንታዊ ነቱ ለታሪክ መረጃነት ፡ ለጥንቱ ሰው ግንኙነት ከፍ ያለ ምስክርነት አለው ። ከዚህም በተር የአለት ላይ ሥዕል ዛሬም በዘመናችን ሥነጥበባዊ ዋጋ አለው ።

የአለት ላይ ሥዕል የጥንቱን አፍሪካዊ ችሎታ ከመግለጹም በላይ አኗኗሩ ምን ይመስል እንደነበር ያንጸባርቃል ።

ማጣቀሻ (Reference)

CHARLES. S. FINCH. THE AFRICAN BACK GROUND TO MEDICAL SCIENCE Essays on African history, science & civilisations, Krmak house, Britain, 1990.
- J.B WEBSRER (EDITOR), TARIK, Vol. 1 No3, Man in Africa, sing cheong printing co, ltd. Reprinted 1981.
- KARL HEINZ STRIEDER (Selection and editing), Rock PAINTINGS FROM ZIMBABWE, Goethe Institute 1983
- CERVICEK PAUEL, ROCK PAINTINGS OF LAGA GAFRA (ETHIOPIA) The Rayfield collection of Ethiopia. art, pamphlets No,5 726-793-9.
- DAVID BILES, AN INTRODUCTION TO ARCHAEOLOGY, Ward Lock ltd. London, 1978